

This question paper contains 7 printed pages.

299

Your Roll No. ....
आपका अनुक्रमांक

B.A. (Prog.) / I

J

(A)

SANSKRIT DISCIPLINE—Paper I

(Poetry, Prose and History of Sanskrit Literature)

(Admissions of 2004/2006 and onwards in respect of
Students of regular colleges/NCWEB)

Time : 3 hours

Maximum Marks : 75

समयः 3 घण्टे

पूर्णांकः 75

*(Write your Roll No. on the top immediately
on receipt of this question paper.)*

*(इस प्रश्न-पत्र के मिलते ही ऊपर दिए गए विधारित
स्थान पर अपना अनुक्रमांक लिखिए।)*

**NOTE:— Unless otherwise required in a question, answers
should be given in Sanskrit or in Hindi or in
English; but the same medium should be used
throughout the paper.**

टिप्पणी:— अन्यथा आवश्यक न होने पर, इस प्रश्न-पत्र का उत्तर
संस्कृत या हिन्दी या अंग्रेज़ी किसी एक भाषा में दीजिए
परन्तु सभी उत्तरों का माध्यम एक ही होना चाहिए।

NOTE:— The maximum marks printed on the question
paper are applicable for the students of the
regular colleges (Cat. 'A'). These marks will,
however, be scaled up proportionately in respect
of the students of NCWEB at the time of posting
of awards for compilation of result.

P. T. O.

टिप्पणी:- प्रश्नपत्र पर अंकित पूर्णांक नियमित कर्त्तव्यों (श्रेणी 'A') के विद्यार्थियों के लिए अनुप्रयोज्य हैं। तथापि ये अंक NCWEB के विद्यार्थियों के संबंध में उनके परिणाम के संकलन के लिए नियुक्त अधिनिर्णय के समय पर, उनके आनुपातिक रूप में अधिक होंगे।

1. Explain with reference to the context:

सप्रसङ्ग व्याख्या कीजिएः

तस्य संवृतमन्त्रस्य गूढाकारेद्वितीय च ।

फलानुमेयाः प्रारम्भाः संस्काराः प्रात्तना इव ॥

Or (अथवा)

सोऽहमिज्याविशुद्धात्मा प्रजालोपनिमीलितः ।

प्रवत्तशश्चाप्रकाशश्च लोकालोक इवाचलः ॥

Or (अथवा)

लोकान्तरसुखं पुण्यं तपोदानसमुद्भवम् ।

संततिः शुद्धवंश्या हि परत्रेह च शर्मणे ॥

5

2. Describe in your own words the journey of King Dilipa to the hermitage of Sage Vasistha.

गुरु वसिष्ठ के आश्रम की ओर जाते हुए राजा दिलीप की यात्रा वा अपने शब्दों में वर्णन कीजिए।

Or (अथवा)

Comment on 'उपमा कालिदासस्य'.

उपमा कालिदासस्य— इस कथन की समीक्षा कीजिए।

5

3. Translate any two of the following:—

किन्हीं दो का अनुवाद कीजिए—

- (क) लभेत् सिक्तासु तैलमपि यलत्तं पीडयन्
पिबेच्च मृगातृणिकासु सतिलं पिपासादिर्दः ।
कदाचिदपि पर्यट्जशविषाणमासादयेत्
न तु प्रतिनिविष्टमूर्खजनचित्तमाराधयेत् ॥
- (ख) शक्यो वारयितुं जलेन हुरभुक् छत्रेण सूर्यातिषो,
नागेन्द्रो निशिग्नकृत्येन समदो दण्डेन गोगर्दभौ ।
व्याधिभेषजसंहृष्टस्वच विविष्टमन्त्रप्रयोगैर्विषं
सर्वस्यौषधमस्ति शास्त्रविहितं मूर्खस्य नास्त्यौषधम् ॥
- (ग) वेयूराणि न भूषयन्ति पुरुषं हाण न चन्द्रोञ्ज्वलाः
न स्नानं न विलेपनं न कुसुमं नालहृकृता मूर्खजाः ।
वाण्येकत्र समलहृकरोति पुरुषं या संस्कृता धायते
शीयन्ते खलु भूषणानि सरतं वाग्मूर्खाणि धूषणम् ॥
- (घ) त्र्यं पक्षच्छेदः समदमधवन्मुक्तव्युत्तिकुद्दिशः
प्रहारैरुद्गच्छत्वहुलदहनोदगारमुरुभिः ।
तुषाराद्रेः सूनोरह्य ! पितरि वत्तेशविवशे,
न चासौ सम्पातः पयसि पयसां पत्युरुचिरः ॥

6

4. Explain with reference to the context any *one* of the following verses:

निमलिखित पद्यों में से किसी एक की संप्रसंग व्याख्या कीजिए

- (क) वरं पर्वतदुर्गेषु भानं वनचरैः सह ।
न मूर्खजनसम्पर्कं सुरेन्द्रभवनेष्वपि ॥
- (ख) कुसुमस्तवकस्य द्रृश्यी वृत्तिर्मनस्विन् ।
मूर्धिन वा सर्वलोकस्य शीयते वन एव वा ॥
- (ग) जयन्ति ते सुकृतिनो रससिद्धः कवीश्वराः ।
नास्ति येषां यशःकाये जरामरणवं भयम् ॥

4

P. T. O.

5. Account for the case-endings in any *two* of the underlined words in Question Nos. 1 and 3.

प्रश्न संख्या 1 व 3 में रेखांकित किन्हीं दो शब्दों में प्रयुक्त विभक्तियों के कारण बताइए। 2

6. Disjoin the Sandhi in any *three* of the following words:

निम्नलिखित शब्दों में से किन्हीं तीन में सन्धि-विच्छेद कीजिएः

- (i) परत्रेह
- (ii) पिबेच्च
- (iii) नालङ्कृताः
- (iv) वाण्येवा
- (v) धिपासादितः
- (vi) पक्षच्छेदः
- (vii) पत्युरुचितः।

3

7. Translate the following:

निम्नलिखित वा अनुवाद कीजिएः

स आह ! ‘भद्रे ममास्ति परमसुहृदकरलमुखो नाम वानरः । स प्रीतिपूर्वकमिमानी फलानि प्रयच्छति ।’ अथ तयाभिहितम्—‘यः सदैवामृतप्रायाणीदृशानि फलानि भक्षयति, तस्य हृदयममृतमयं भविष्यति । तद्यदि भार्या ते प्रयोजनम् ततस्तस्य हृदयं महाम् प्रयच्छ । येन तद्भक्षयित्वा जरामरणरहिता त्वया सह भोगाभ्युज्मि ! स आह ‘भद्रे ! मा मैवं वद । यतः स प्रतिपत्रोऽस्माकं भ्राता । अपर फलदाता । तत्यजैनं मिथ्याग्रहणम्’ ॥

Or (अथवा)

कस्मिंश्चित्तूपे गङ्गदत्तो नाम मण्डूकराजः प्रतिवसति स्मः । स कदाचिददायादैरुद्देवितोऽरघट्टघटीमारुह्यं निष्क्रन्तः ।

अथ तेन चिन्तितम् ‘यत्कथं रेषां दायादानां मया प्रत्यपक्षरः कर्तव्यः ।’ एवं विभाव्य स बिलद्वारं गत्वा वृक्षासर्पमपश्चत् । रमाहूरवान्—‘एहोहि प्रियदर्शन’ एहि । तच्छ्रुत्वा सर्पश्चन्तयामास—य एवं मामाहृयति, स्वजातीयो न भवति । यतो नैषा सर्पवाणी ॥

4

8. Translate any *two* with reference to the context:

किञ्चिं दो श्लोकों का सप्रसंग अनुवाद करेजिएः

(i) एतां वचनादिष्टं भद्रेन न करोति यः

स विनाशमवाप्नोति घट्योष्ट् इव सत्वरप् ॥

(ii) बुधुक्षितः किं न करोति पापं क्षीणा जना निष्कर्षणा भवन्ति,

आख्याहि भद्रे ! प्रियदर्शनस्य न गङ्गदत्तः पुनरेति कूपम् ॥

(iii) यस्य न ज्ञायते शीलं न कुलं न संश्रयः

न तेन सङ्गतिं कुर्यादित्युवाच बृहस्पतिः ॥

(iv) अकृत्यं नैव कर्तव्यं प्राप्त्यागेऽपि संस्थिते,

न च कृत्यं परित्याज्यमेष धर्मः सनातनः ॥

4

9. Write the summary and the moral of any *one* of the following stories:

निमतिखित कथाओं में से किसी एक का शिक्षा सहित सार प्रस्तुत कीजिएः

(i) नन्दवरहचि—कथा

(ii) हालिकवधू—कथा

(iii) महाचतुरशृगाल—कथा ।

5

10. Answer the following questions in Sanskrit on the basic of texts given in Q. No. 7.

प्रश्न संख्या 7 में विद्यमान गद्यांशों के आधार पर निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिएः

- (i) वानरस्य किं नाम अस्ति ?
- (ii) तया किं अभिहितम् ?
- (iii) गङ्गदत्तः कुत्र प्रतिबसति स्म ?
- (iv) सः किमारुह्य निष्क्रन्तः ?

4

11. Write short notes on the following:

निम्न पर टिप्पणी कीजिएः

युधिष्ठिर अथवा घण्टोष्टः ।

वैश्वदेवकर्म अथवा श्राद्धकर्म ।

4

12. Account for the case-endings in any *two* of the underlined words in Question Nos. 7 & 8.

प्रश्न संख्या 7 एवं 8 में रेखांकित शब्दों में प्रयुक्त किन्हीं दो विभक्तियों के कारण बताइये ।

2

13. Disjoin the Sandhi in any *four* of the following words:

निम्नलिखित शब्दों में से किन्हीं चार में सन्धि-विच्छेद कीजिएः

- (i) ममास्ति
- (ii) तयाभिहितम्

- (iii) तद्यादि
- (iv) नैषा
- (v) पुनरेति
- (vi) प्राणंत्यागेऽपि ।

2

14. (a) Attempt any *one* of the following questions:

निम्न में से किसी एक प्रश्न का उत्तर दीजिए

Give an account of the important Mahākāvyas of Sanskrit literature.

संस्कृत साहित्य के प्रमुख महाकाव्यों पर निबन्ध लिखिए।

Or (अथवा)

Write an essay on Prose-Romances of Sanskrit literature.

संस्कृत-साहित्य के गद्य-काव्यों पर निबन्ध लिखिए। 10

(b) Write short notes on any *three* of the following:

निम्न में से किन्हीं तीन पर लघु टिप्पणी लिखिए

मेघदूतम्, भर्तृहरि, गीतगोविन्दम्, कालिदास, सुबन्धु। 15

RESULTS

Spectral Curves of *T. cacoeciae*

The spectral curves of *T. cacoeciae* are shown in Figure 1.

The spectral curve of *T. cacoeciae* is very similar to that of *T. acrocytis*.

The spectral curve of *T. cacoeciae* is shown in Figure 2.

The spectral curve of *T. cacoeciae* is very similar to that of *T. acrocytis*.

The spectral curve of *T. cacoeciae* is very similar to that of *T. acrocytis*.

The spectral curve of *T. cacoeciae* is very similar to that of *T. acrocytis*.

The spectral curve of *T. cacoeciae* is very similar to that of *T. acrocytis*.

The spectral curve of *T. cacoeciae* is very similar to that of *T. acrocytis*.

The spectral curve of *T. cacoeciae* is very similar to that of *T. acrocytis*.

The spectral curve of *T. cacoeciae* is very similar to that of *T. acrocytis*.

The spectral curve of *T. cacoeciae* is very similar to that of *T. acrocytis*.

The spectral curve of *T. cacoeciae* is very similar to that of *T. acrocytis*.

The spectral curve of *T. cacoeciae* is very similar to that of *T. acrocytis*.

The spectral curve of *T. cacoeciae* is very similar to that of *T. acrocytis*.

The spectral curve of *T. cacoeciae* is very similar to that of *T. acrocytis*.

The spectral curve of *T. cacoeciae* is very similar to that of *T. acrocytis*.

The spectral curve of *T. cacoeciae* is very similar to that of *T. acrocytis*.

The spectral curve of *T. cacoeciae* is very similar to that of *T. acrocytis*.